

Клименко Т. В., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування
Любенко К. А., здобувачка вищої освіти
Коцар Є. М., здобувач вищої освіти
Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

НОРМАТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ АКТИВІВ І ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПІДПРИЄМСТВА

Ключові слова: інвентаризація, нормативне забезпечення, мета інвентаризації, обов'язковість інвентаризації.

Інвентаризація є методом бухгалтерського обліку та складовою системи контролю на підприємстві, відіграє важливу роль у забезпеченні збереженості, раціонального використання його ресурсів і їх безпеки в цілому. В результаті інвентаризації активів і зобов'язань мають бути підтверджені дані бухгалтерського обліку або зафіксовані розбіжності (нестача або лишки), що сприяє впевненості у достовірності даних обліку та фінансової звітності.

У Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» визначено, що інвентаризація активів і зобов'язань є обов'язковою на підприємстві, а метою її проведення полягає у забезпеченні достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Уповноважені особи під час інвентаризації мають перевірити та документально підтвердити наявність, стан і оцінку активів і зобов'язань. Власник (керівник) підприємства визначає об'єкти та періодичність проведення інвентаризації (крім випадків, коли її проведення є обов'язковим згідно з норм чинного законодавства) [3].

Нормативним актом, який визначає порядок проведення інвентаризації активів і зобов'язань та оформлення її результатів, є Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань, затверджене наказом МФУ від 02.09.2014 №879 (далі – Положення) [2].

У Положенні також наголошено на тому, що проведення інвентаризації забезпечується власником (власниками) або уповноваженим органом (посадовою особою), який здійснює керівництво підприємством відповідно до законодавства та установчих документів, який створює необхідні умови для її проведення, визначає об'єкти, періодичність та строки проведення інвентаризації, крім випадків, коли проведення інвентаризації є обов'язковим [2].

Мета інвентаризації активів і зобов'язань полягає у забезпеченні достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності підприємства шляхом перевірки і документального підтвердження їх наявності, стану, відповідності критеріям визнання та оцінки. При проведенні інвентаризації має бути забезпечено:

- 1) виявлення фактичної наявності активів та перевірка повноти відображення зобов'язань, коштів цільового фінансування, витрат майбутніх періодів;
- 2) установлення лишку або нестачі активів шляхом зіставлення фактичної їх наявності з даними бухгалтерського обліку;
- 3) виявлення активів, які частково втратили свою первісну якість та споживчу властивість, застарілих, а також матеріальних і нематеріальних активів, що не використовуються, невикористаних сум забезпечення;
- 4) виявлення активів і зобов'язань, які не відповідають критеріям визнання [2].

Повертаючись до питання про обов'язкове проведення інвентаризації, то Положенням передбачені такі випадки:

- перед складанням річної фінансової звітності в обсязі, визначеному п. 6 розділу 1 Положення, з урахуванням особливостей проведення інвентаризації і в строки, визначені п. 10 розділу 1 Положення;

- у разі передачі майна державного підприємства або бюджетної установи в оренду, приватизації майна державного підприємства, перетворення державного підприємства, передачі державного підприємства (його структурних підрозділів) або бюджетної установи до сфери управління іншого органу управління (на дату передачі), крім передачі в межах одного органу управління, в інших випадках, визначених законодавством;

- у разі зміни матеріально відповідальних осіб, а також у разі зміни керівника колективу (бригади), вибуття з колективу (бригади) більше половини його членів або на вимогу хоча б одного члена колективу (бригади) при колективній (бригадній) матеріальній відповідальності (на день приймання-передачі справ) в обсязі активів, які знаходяться на відповідальному зберіганні;

- у разі встановлення фактів крадіжок або зловживань, псування цінностей (на день встановлення таких фактів) в обсязі, визначеному керівником підприємства;

- за судовим рішенням або на підставі належним чином оформленого документа органу, який відповідно до закону має право вимагати проведення такої інвентаризації. У цих випадках інвентаризація має розпочатися у термін та в обсязі, зазначених у належним чином оформленому документі цих органів, але не раніше дня отримання підприємством відповідного документа;

- у разі техногенних аварій, пожежі чи стихійного лиха (на день після закінчення явищ) в обсязі, визначеному керівником підприємства;

- у разі припинення підприємства в обсязі, визначеному п. 6 розділу 1 Положення;

- у разі переходу на складання фінансової звітності за міжнародними стандартами (на дату такого переходу);

- в інших випадках, передбачених законодавством [2].

Зважаючи на реалії воєнного стану в Україні, в 2022 році були внесені зміни до Положення, зокрема передбачено, що підприємства, які з дати початку тимчасової окупації мали місцезнаходження на території АР Крим та м. Севастополя, на тимчасово окупованій території у Донецькій та Луганській областях, території проведення антитерористичної операції та/або здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії російської федерації у Донецькій та Луганській областях, та підприємства, які мали (мають) місцезнаходження в районах проведення воєнних (бойових) дій у період дії воєнного стану, або підприємства, структурні підрозділи (відокремлене майно) яких розташовані на (в) таких територіях (районах), проводять інвентаризацію у разі можливості безпечного та безперешкодного доступу уповноважених осіб до активів, первинних документів і реєстрів бухгалтерського обліку, в яких відображені зобов'язання та власний капітал підприємств [2].

Окрім вказаних вище нормативних актів, про інвентаризацію згадується у Податковому кодексі України (ПКУ). Так, у ст. 20 п. 20.1.19 визначено, що до прав контролюючих органів відноситься вимагати під час проведення перевірок від платників податків, що перевіряються, проведення інвентаризації основних засобів, товарно-матеріальних цінностей, коштів, зняття залишків товарно-матеріальних цінностей, готівки з використанням інформації та документів щодо результатів такої інвентаризації за наслідками таких перевірок або під час наступних заходів податкового контролю. До того ж, у п. 94.2 пп. 94.2.8 вказано, що може бути застосований арешт майна, якщо платник податків (його посадові особи або особи, які здійснюють готівкові розрахунки та/або провадять діяльність, що підлягає ліцензуванню) відмовляється від проведення відповідно до вимог ПКУ інвентаризації основних засобів, товарно-матеріальних цінностей, коштів (зняття залишків товарно-матеріальних цінностей, готівки) [1].

За результатами дослідження можемо констатувати, що безпечне функціонування підприємства неможливе без ефективної системи контролю, важливою складовою якою є інвентаризація, яка забезпечує перевірку відповідності даних бухгалтерського обліку та фактичного стану активів і зобов'язань. Крім цього, на основі результатів інвентаризації приймаються управлінські рішення, вдосконалюється система організації зберігання матеріальних цінностей.

Список використаних джерел: 1. Податковий кодекс України: Закон України від 02 грудня 2010 року № 2755-VI. URL: <http://surl.li/ocys>. 2. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань: затв. наказом М-ва фінансів України від 02 вересня 2014 року № 879. URL: <http://surl.li/axagv>. 3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 року № 996 XIV. URL: <http://surl.li/wpzc>.